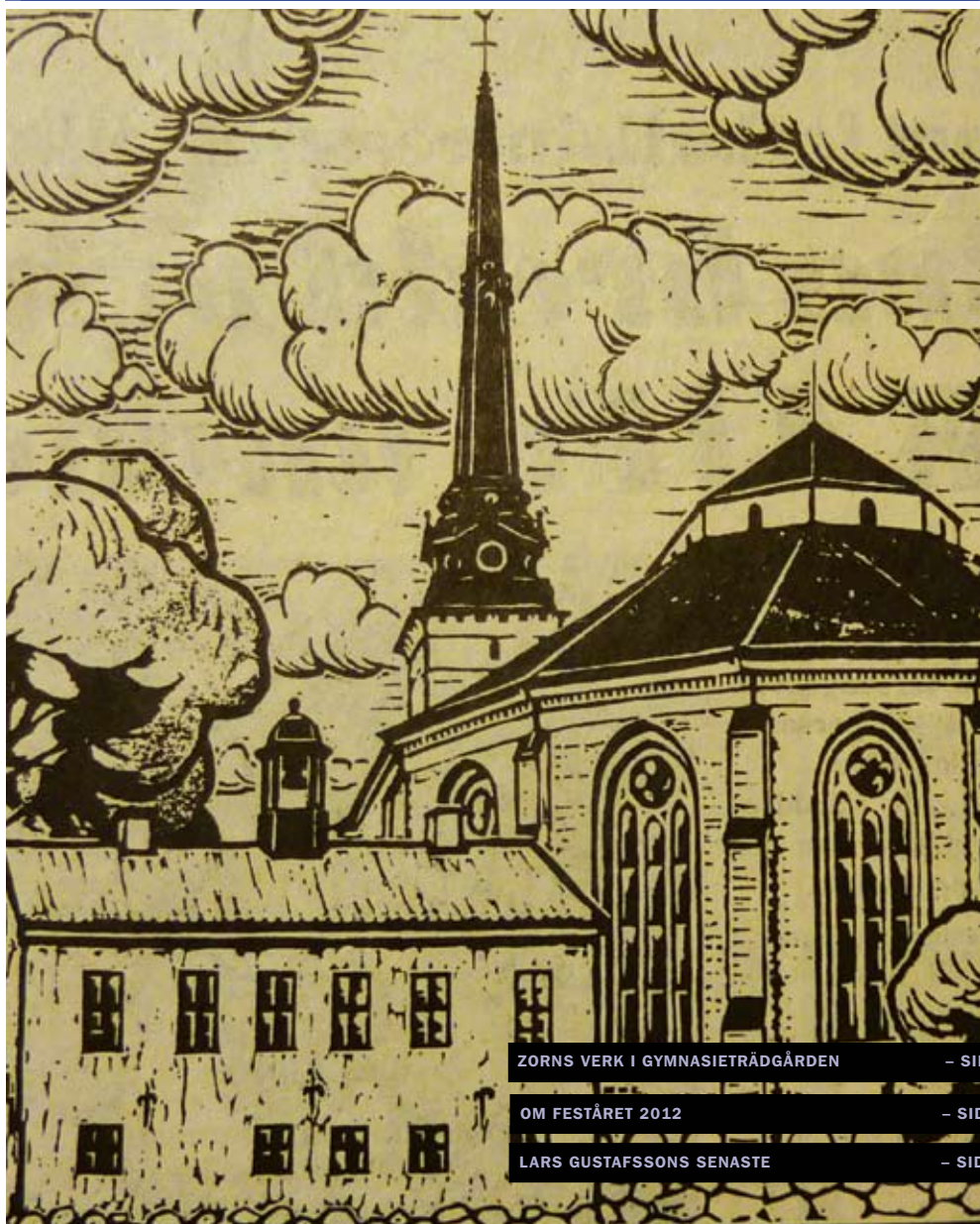

AROSIENSIS

SÄLLSKAPET AROSBRÖDERNA MEDLEMSKRIFT 2013

ZORNS VERK I GYMNASIETRÄDGÅRDEN

– SID 4

OM FESTÅRET 2012

– SID 10

LARS GUSTAFSSONS SENASTE

– SID 14

Collegium Sapientiae var djäknarnas skolhus i Västerås i flera hundra år. Ursprungligen med bara ett våningsplan, men på 1620-talet påbyggt med den övre våningen. Bilden visar huset och dess läge sydost om Domkyrkan. Det fungerade fram till 1856, då Gamla Huvudbyggnaden invigdes. Läs mera på sidan 18.

ORDFÖRANDEN HAR ORDET:

Den största satsningen i Arosbrödernas aktivitetsprogram är den årliga vårfesten i Västerås, dit vi inviterar jubilerande klasser.

Vår viktigaste målsättning lyder

"Sällskapet ska sammanföra forna elever vid vår f.d. skola till upplivande och knytande av nya vänskapsband."

Vi subventionerar festen och försöker därtill i anslutning till samma dags årsmöte att bjuda på ett berikande dagsprogram.

Detta i linje med en annan av våra tre målsättningar

"Sällskapet ska befrämja kännedomen om skolan och hembygden".

SENASTE EXEMPLET på denna strävan i maj förra året, då vi lärde oss mera om Djäkneberget och Sam Lidman. Du kunde läsa en del i ämnet redan i 2012 års version av Arosiensis. Bilder från tilldragelsen hittar du nu på sidan 8 - 9.

Höstsammankomsten i november i Stockholm har också blivit något av en institution. Då inviterar vi någon spännande person som har anknytning till skolan och Västerås.

Senast den från realskolan och Antikrundan kände Lars-Yngve Johansson, som berättade fångslande om och värderade sköna smycken – se mera på sidan 10.

De två nämnda festerna är uppskattade och oftast utsålda. Vi testade i februari intresset hos medlemmarna för ett något ökat aktivitetsprogram med en informell

Per-Erik Wallin är ordförande sedan 2011 och redaktör för Arosiensis sedan 2003.

ärtmiddag i Stockholm. Resultatet blev mycket uppskattat!

UPPLEV MERA PÅ WEBBEN

Medan vi trycker Arosiensis i ca 500 ex hade vi på webben 2012 summa 4.033 besök (2011 = 3.707 st) av 1.697 unika besökare (2011 = 1.533 st). Ökningstalen är därmed ca 10 %. Bra siffror när man betänker att medlemmarna i Arosiensis i allmänhet inte tillhör Facebook-generationen.

Nätet ger en chans till enkel återkoppling av synpunkter! I en förening är det självklart att medlemmarna ska ta chansen att ha åsikter gällande inriktningen, vad styrelsen ska arbeta med, vilka aktiviteter som ska äga rum.

Med stigande ålder blir det allt intressantare att fundera på vad som hände under realskole- och gymnasietiden. Det blir allt mer spännande att återse skolkamrater som man inte träffat på många år – men som man ändå känner så väl och har så mycket gemensamt med.

Min förhoppning är att de som inte tagit del av den nu omfattande skolhistoriken på www.ariosiensis.se loggar in och t ex återser lärare i text, bild och på film. Hoppas också att rådslan försvinner att kommentera artiklar, att komplementera, korrigera, addera egna minnen.

Du kanske dessutom kan inventera ditt eget fotoarkiv och hitta något spännande från skoltiden som är intressant för en större publik!

Vi vill gärna att du skriver till oss! Vad vill du ha mera av? Vilka aktiviteter önskar du dig framöver?

Vilken är då den tredje målsättningen? Naturligtvis

"Sällskapet ska understödja studerande vid Rudbeckianska gymnasiet".

Arosbrödernas stipendium har kraftigt ökat i värde på senare år.

Anders Berggren delade vid skolväslutningen i juni 2012 ut två projektstipendier i ämnet *Hållbar utveckling i ett globalt perspektiv*, vardera på 15.000 kr. Det ena till tre elever från samhällslinjen, vilket vi efterlyst i flera år. Tidigare har det enbart varit naturvetare som fått stipendierna.

Läs mer om de duktiga eleverna på sidan 12.

FRIVILLIGA INSATSER

Administrationen av Arosbröderna bygger på frivilliga insatser från medlemmar som gillar att förstärka aros-upplevelsen. Arosbrödernas styrelse och redaktion har varit stabila när det gäller besättning, men friskt blod uppskattas alltid.

Jag uppmanar alla medlemmar som har intresse att medverka på ett eller annat sätt att höra av sig. Det kan gälla bidrag till Arosiensis, stöd till klubbmästeriet vid aktiviteter, medlemsrekrytering, skolkontakter av olika slag etc.

Trevlig läsning och på återseende vid nästa Arosbrödra-sammankomst den 18 maj!

Per-Erik Wallin, ordförande

AROSIENSIS 2013, I REDAKTIONEN:
Per-Erik Wallin, pererikwallin@gmail.com
Christer Svenson, christer@svenson.se
Anders "Tuck" Berggren, a.berggren@mail.com
www.ariosiensis.se

Från årsmötet på Djäkneberget, på bilden fr.v. Jörn Beckmann, Bo Jäghult, Jens Wahlstedt, och Olle Berg.

Välbesökt årsmöte på Djäkneberget

Kanske var det den strålande utsikten som lockade, kanske kaffe och kaka till alla deltagarna. Arosbrödernas årsmöte 12 maj 2012 blev ett av de allra mest besökta någonsin.

Årsmötet omvalde samtliga funktionärer med ordföranden Per-Erik Wallin i spetsen.

Enda nyheten var att valberedningen fick en ny ledamot i veteranen Björn Klint. Han efterträder tidigare ordföranden Jörn Beckmann som hade avböjt återval.

Ny sammankallande i valberedningen är nu Bo Jäghult.

Sällskapets stadgar ändrades så att vi öppnar möjligheten även för utomstående att bli hedersledamöter. Det ska då vara frågan om personer som gjort stora insatser för Arosbröderna, för skolan eller hembygden.

NY HEDERSLEDAMOT

Till ny hedersledamot kallades författaren Lars Gustafsson, som du kan läsa mer om på annan plats i tidskriften.

För övrigt beslöts att årsavgiften ska vara oförändrad 2013.

Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för det gångna året.

Har du sett Zorns skulptur i trädgården?

GYMNASIE TRÄDGÅRDEN mellan Hallskolan och biblioteket är en plats värd att besöka. En lugn oas för den broder

eller syster som är i Västerås tex för att delta i Arosbrödernas vårsammankomst.

Det finns flera skulpturer och utsmyckningar – bortsett från alla sevärda växter. Mest värd att stanna upp inför är Zorns "Morgonbad".

Gymnasieträdgården grundades redan på 1600-talet och är därmed landets äldsta skolträdgård. Den ödelades 1714 av den stora stadsbranden och låg orörd till mitten av 1700-talet, då en av Linnés lärjungar, lektor Carlbaum, anlade en Hortus botanicus.

Sitt nuvarande utseende fick den i samband med byggnationen av biblioteket och

Hallskolan. Det officiella namnet är inte längre Gymnasieträdgården utan det kanske något tråkigare Västerås Botaniska Trädgård.

Tidigare polis-konstapeln Arvid Offe som gjorde många "Vandringar i centrum" för VLT runt 1980 redogjorde för tillkomsten av Morgonbad:

Vid styrelsesammanträde i Västerås konstförening 1920 meddelade sekreteraren Gunnar Pers att fru Emma Zorn lovat skänka rätten att avgjuta någon av Zorns skulpturer.

Pers förhandlade framgångsrikt om gåvan med Emma Zorn, men Meyers gjuteri i Stockholm ville ha 1.500 kr för gjutningen, vilket den nystartade konstföreningen inte kunde få fram. Då inskred stadsfogden Erhard Kumlin och betalade beloppet.

Placeringen av statyn blev sedan omdiskuterad fråga,

man enades om en tillfällig placering, som dock kom att gälla i hela 42 år. Morgonbad stod under den tiden framför slottet. 1964 skedde flytten till nuvarande plats nära Hallskolans södra vägg.

Morgonbad skapades 1908-1909 och finns förutom i Västerås också vid Zorngården i Mora och utanför entrén till regeringsbyggnaden Rosenbad i Stockholm.

Zorn berättade själv om tillkomsten i boken Skulptören Anders Zorn:

"Det var 1908 som min hustru hade bett mig få göra en cementbrunn att vattna ifrån. Så rann det mig i sinnet varför ej göra en av porfyr. Det kunde bli vackert och varför inte göra en fontän samtidigt. Vatten hade vi och bra tryck och vad vore lämpligare än en flicka med svamp som hon pressade så det silade mellan fingrarna [...]"

Samma dag griper jag mig an uppgiften. Modellerna var tre systrar Mjöberg, vad som fattades den ena fanns hos den andra..."

Den ursprungliga titeln på skulpturen var Svampen, men den döptes senare om. Zorns unga kvinna

är en meter hög och tillverkad i brons. Hon pressar händerna kring en svamp och står i ett näckrosblad, även det i brons. Vattnet sprutar från svampen, rinner över kvinnans nakna kropp ner i näckrosbladet och till fontänbassängen.

Morgonbad har samma konstnärliga uttryck som Zorn använt för badande kvinnor i många av sina målningar.

Morgonbad var ett av Zorns sista skulpturarbeten och göts ursprungligen i tre exemplar, ett visades vid konstutställningen i Venedig och ett installerades i juni 1909 i Zorngårdens trädgård i Mora.

Den fjärde gjutningen gällde gåvan till

Utanför regeringens kansli finns en av de tre eller möjligtvis fyra existerande stayetterna Morgonbad. På bilden ses Zorns skapelse en grå vinterdag med Riddarhuset i bakgrunden.

Västerås. Någon av Arosiensis välinformerade läsare vet kanske var nummer tre från ursprungliga gjutningen har tagit vägen? Om man besöker trädgården är det för övrigt en god idé att även njuta av statyn Eva av David Wretlings (brons 1936) vackert placerad på en stenpelare.

Konst i tegelfasaden och muren mot trädgården av K.G. Lindholm 1955 finns också att beundra.

Pompa och ståt då 350 år firades. Nu är vi uppe i 390!

Arosbrodern Bengt Edhlund hittade nyligen en 40 år gammal VLT, där den 24 mars 1973 en helsida ägnas åt arrangemanget då skolan firade 350 år.

Det började med samling för 400 (!) personer i aulan – ja, det rapporteras också att någon svimmade i trängseln! Därefter i Hallskolan ”ett av årets större partyn i Västerås”.

Hela ”det kulturella Västerås” var på plats enligt tidningen.

Där fanns landshövdingen, biskoparna Sillén och Cullberg, generaldirektören från Skolöverstyrelsen, poeten Bo Setterlind, kommunalfullmäktiges ordförande, skolstyrelsens ordförande, inspektorn H.S. Nyberg från V-Dala, rektorerna Stenström och Sandberg m fl. Per Lilliecreutz överlämnade från Arosbröderna en gammal skoluniform.

Akademiledamoten professor Sten Lind-

roth höll i aulan en lång och lärd föreläsning om Johannes Rudbeckius. Enligt Länstidningen förklarade Lindroth att Rudbeckius var makt- och förmyndarmänniskan förkroppsligad. Hans värld var förankrad i oföränderliga normer. Sanningen var en gång för alla given, både i gudomliga och mänskliga ting.

Rudbeckius hade en gränslös arbetsförmåga. Som expert på skolor, undervisning och djåk-nar var Rudbeckius den främste i sin generation. Det var genom att med allt större kraft och hänsynslöshet än någon annan inskräpa den gudomliga lagens ovillkorliga majestät som han höjde sig över sin samtid, enligt Lönnroth.

Den matematiskt inriktade läsaren har nu räknat ut att det i år är jämnt 390 år sedan vår skola grundades.

Vem ser inte därmed med största förväntningar fram mot 400-årsfirandet år 2023!

Boka 18 maj för Arosbrödernas vårfest!

LÖRDAGEN DEN 18 MAJ är det dags att dra sig till Västerås! Sällskapet utlovar ett omväxlande program.

Under dagen ingår bl a lunch i Stadshuset med musikunderhållning, besök på konstmu-séet med visning av västeråskonstnärernas utställning och årsmöte med kaffe och dopp.

Kvällens festmiddag hålls i studentikos miljö, nämligen i kårhuset vid Mälardalens Högskola. Där finns en stor scen, så Läroverkets blåsorkester har börjat att träna inför framträdandet.

Dansmusiken blir lika bra som 2012, Candy Music spelar upp!

Tillsammans med denna utgåva av Arosien-sis finns ett medlemsbrev som innehåller alla detaljer om tider och priser. Vi hoppas att du kommer och ser fram mot en festlig lördag med många jubilerande klasser!

Faktabakgrund: Mälardalens högskola.

Värfesten i maj kommer som du ser på annan plats att äga rum i kårhuset vid Mälardalens högskola (MDH). Se här en del fakta om högskolan, som grundades 1977 och har campus både i Eskilstuna och Västerås.

Utvecklingen har varit snabb och i år räknar man med cirka 13.000 studenter. Runt 900 anställda arbetar i fyra akademier, förvaltning och högskolebibliotek. Akademierna är för utbildning, kultur och kommunikation, UKK; för hälsa, vård och välfärd, HVV; för hållbar samhälls- och teknikutveckling, HST; för innovation, design och teknik, IDT

Sextiofem utbildningsprogram och lika många påbyggnadsutbildningar, tolv internationella magisterutbildningar och cirka 1.000 fristående kurser ingår på grundutbildningsnivån. Högskolan har tekniskt vetenskapsområde, liksom

inom hälsa och välfärd och kan därmed ordna forskarutbildning inom dessa områden. Cirka 150 forskarstuderande och femton doktorander finns f.n. och femtioåtta professorer och nära 500 lärare arbetar i de olika akademierna. Studenterna organiseras i Mälardalens Studentkår och det är alltså i det trivsamma kårhuset som vårens Arosbrödrifest kommer att hållas.

Mer av mosaik i Västerås

Högskolan medverkar till en mosaik av många verksamheter och branscher i den tidigare så typiska tunga industristaden Västerås. Grafisk industri, data, elektronik, kommunikation och serviceföretag är exempel på blomstrande grenar inom näringslivet.

Största offentliga arbetsgivare är Västerås stad med 11.000 anställda, medan ABB fortfarande är största industri med 4.500 anställda. Visste du att invånarantalet i kommunen nu har passerat 140.000?

Den bransch som förmodas ha snabbaste expansionen är industriell informationsteknologi och automation, som tillsammans med Västerås Science Park (f.d. Teknikbyn) och Mälardalens högskola utgör de nya dragloken i stadens utveckling. Västerås Science Park är en företagspark med cirka 170 företag, belägen i Kopparlunden, på det industriområde där Metallverkens fabriker en gång låg.

Feståret 2012 i stort och smått

Vårfesten lockade 200

En fin festlokal som inte så många medlemmar tidigare hade besökt. Ett bra program. Härlig stämning. Blåsorkestern i högform.

En hel del positiva ord har sökt sig tillbaka till styrelse och festkommitté efter kalaset den 12 maj i Hahriska palazet i Västerås.

Alldeles nyss var vi gymnaster som smygrökte lösa Boy, testade hormonnivåerna efter frivilliga teckningen och drack langad

Beyaz utanför Hallskolan på skuttkvällar. Nu var det roligt att se diverse glimtar i ögonen och rynkor runt ögon tillkomna av skratt och glädje.

Innan vi kom till kvällens stora fest med nära 200 deltagare hade de flesta varit med på dagsprogrammet som byggde vidare på

Djäknebergs-temat i årets Arosiensis. Inledningsvis orgelkonsert i landets vackraste domkyrka. Eva-Marie Hopstadius spelade under en halvtimme sex verk på den stora orgeln. Därefter lunch

På vårfesten sågs Matti Norell, Maria Lilja, Torbjörn Lundquist och Anne Amnéus. Festfoto Per Svebeck.

i Kyrkbacksgården och sedan promenad över Djäknebron över ån och upp mot berget.

Två guider från Västerås stad fanns på plats vid KG Beijermarks staty av Sam Lidman nära Kristinagatan.

Under en intressant promenad förde oss guiderna inte bara till några av de mest intressanta inskriptionerna - vi hann även titta till den relativt nya groddammen. Denna finns nu på den plats där påfåglaorna tidigare huserade.

Rundvandringen i perfekt väder efter förmiddagens regnande avslutades precis i rätt tid för att deltagarna skulle kunna delta i årsmötet

i Djäknebergets restaurang. Rekordmånga deltagare njöt inte bara av kaffe och kaka, utan också av utsikten och det rappt genomförda mötet.

Sven Ingmar Ragnarsson läste upp något spännande för Sirje Spuhl och Carl Bertil Lostelius.

På nätet skrev Jens Wahlstedt:

Jag vill framföra ett varmt tack till styrelsen för en synnerligen välarrangerad vårfest! Allt var perfekt - orgelkonserten i domkyrkan, lunchen på kyrkbacksgården, det lärorika besöket på Djäkneberget och middagen med härlig blåsorkester.

Heder åt alla som medverkade till detta förnämliga arrangemang!

Trumpetare: Leif Dahliqvst, Tage Rolander, Stellan Måwe, Tony Bournier, Anders "Tuck" Berggren, Peder Sandahl, Gösta Nyqvist. Trombonister; Peter Löwenhielm, Eleonor Öhrqvist och HG Thorell, Svante Norell, Ulf "Mudas" Lundquist. Bo Elzébåser valthorn och Birgitta Bjurstig tenorsaxofon. Klarinettister: Gunnar Snöborgs, Hans Jordevik, Matti Norell, altsaxar; Lena Ottoson, Staffan Lindberg. Peter Stenson vid trummorna.

Lars-Yngve Johansson analyserar och värderar.

Höstmöte om smycken

Från Antikrundan kände Lars-Yngve Johansson kom och talade om juveler och värderade främst Aros-systrarnas smycken. En trivsamt höstkväll den 7 november 2012 i Läkarförbundets lokaler.

Lars-Yngve som gick i realskolan i VHAL åren 1952 - 1955 bodde från början på Blåsbo och gick i Jakobsbergsskolan innan det var dags för läroverket.

Lars-Yngve Johansson värderade Aros-systrarnas smycken. Här är det Berit Nordlund som får veta mer om juvelerna.

Den unge Lars-Yngve ville gärna bli guldsmed, han var lärling hos Sundbergs vid Köpmangatan innan han drog till Köping och klarade av gesällprov till guldsmed.

Sedan drog han vidare till Tyskland och blev även silversmed. Nu har han antikhandel på Östermalm i Stockholm - och mellan varven reser han runt i Sverige i den stora produktionen av Antikrundan.

Sällan har en föredragshållare hos Sällskapet fått så många intresserade frågor, t ex om pärlor, diamanter, nysilver och favoriter på området. Till kaffet var kön fram till gästtalarer stundtals så lång att det kändes som vår egen Antikrunda. Lars-Yngve fick jobba hårt och hade god användning av sin lupp.

Sammanfattningsvis: trevlig kväll med god mat och dryck och en mycket trivsam gäst.

Fakta om Antikrundan i SVT:

Första sändning: 1989

Publik: I snitt 1,8 miljoner per program

Spelas in: I augusti/september varje år på 6 orter, som besöks på 14 dagar

Antal besökare per plats:

Oftast omkring 1000.

SOLEN ÅTER!

Hösten 2010 stals solen på Rudbeckius-statyn och den kom inte tillbaka. Nu sitter den åter på plats efter att ha gjutits på nytt, som tur var fanns gjutformen från 1920-talet kvar på Millesgården i Stockholm. Men det blev ett dyrt kalas, ca. 50.000 kr. sägs det. Man får hoppas att den är fast förankrad den här gången.

Lyckad ärtmiddag

Skönt att komma ned i djupa källarvalven från ett slaskigt vinterväder! Arosbrödernas första ärtmiddag lockade nästan 40 deltagare.

Glada återseenden och trevlig informell stämning i Källaren Peder Muur i Vasastan i Stockholm på kvällen den 7 februari 2013. Antalet deltagare var lagom för att alla kunde samlas kring samma långbord. Förutom ärtsoppa, punsch och pannkaka bjöds det på allsång och frågesport. I den kluriga tävlingen segrade Erik Bergenfalk tillsammans med Alice Widlund, som var lärare i Rudbeckianska mellan åren 1988 - 2009. (Båda på bild ovan).

Vill du själv testa de arosanknutna frågorna? Gå in arosiensis.se.

Den allmänna uppfattningen och förhoppningen var att ansvarige klubbmästaren Sören Hedström skulle ladda om och återkomma med liknande träff nästa vinter.

Luncher i Stockholm...

I Stockholm har medlemmar samlats första tisdagen i varje månad (med undantag för under sommarlovet) för enkel lunch i Blasieholmens restaurang.

Det är fråga om träffar utan programinslag - någon föranmälan behövs inte, man tar sin lunchbricka och slår sig ned vid något av bordet med arosfolk. Trivsamma diskussioner om både om minnen från skolan och om nytt och aktuellt från Västerås.

... och i Västerås

Tisdagen den 16 oktober var det lunchträff i Västerås, denna gång praktiskt nog med hela programmet på en och samma plats, nämligen i Västerås stadshus.

Ca 25 medlemmar med tillreste ordföranden Per-Erik Wallin i spetsen bänkade sig först i restaurangen som bjöd på torsk med vitvinsås eller fläsk med raggmunk, båda rätterna tilltalade smaklökarna. Vid kaffet slog vår ordförande ett slag för kommande aktiviteter.

I stadshusets reception väntade sedan vår guide Mats Andersson, själv gammal "Rudbeckian", som inledningsvis berättade om dominikanerklostret och stadshusets tillkomst. Kanske inga nyheter för denna bildade och lokalkunniga skara. Men intressant ändå och en del ny information fick vi.

En trappa upp ligger "Röda rummet", tänkt för representation, som dock blir alltmer sällsynt. Ett mycket vackert rum, påkostat, med exklusiva material och inventarier. I dag används det för sammanträden, men är mest känt bland stadens invånare för de frekventa borgerliga vigslar som förekommer

Rudbeck i dag

Nöjda mottagare av stipendier från Arosbröderna: Fr.v. Omid Janani , Frida Cronqvist, Emelie Parkegren och Michaela Andersson. Poy Kruthanang var sjuk vid fototillfället.

Arosbrödrastipendiater 2012.

Lokalredaktören har träffat stipendiaterna och frågan är förstas hur det har gått med deras projekt. Bra, visar det sig, de jobbar för fullt.

Omid Janani och Frida Cronqvist med projektet WaterPhoria, arbetar med att ta fram prototypen för det minireningsverk för regn- och brunsvatten som de presenterade i sin ansökan. Det bygger på kondensation och UV- ljus och det senare har visat sig vara knepigt att lösa. Speciellt som idén är att klara all energiförsörjning med solceller.

Till sommaren räknar de dock med att ha den första apparaten klar och sedan gäller det att hitta någon som kan producera och lansera produkten. Den skulle kunna göra stor nytta i U-länder bland annat. Omid och Frida räknar med att söka till Utställningen Unga Forskare i vår.

Poy Kruthanang, Emelie Parkegren och Michaela Andersson skriver på en handbok för volontärarbetare i Asien och de besökte i höstas Thailand och arbetade för SOS barnby-Phuket i två veckor. Där undervisade de barn (och mödrar) i engelska och fick goda erfarenheter av de behov som finns. De har beskrivit resan med många fina bilder på www.detrevolontarerna.blogg.se, gå gärna in och titta.

Rapporter från båda grupperna väntas senare i vår.

Ola Björlin prisas av Vitterhetsakademien.

Vår Arosbroder Ola Björlin är adjunkt i filosofi och religionskunskap på Rudbeckianska skolan.

Den 20 mars får han motta Kungliga Vitterhetsakademiens pris till förtjänta lärare i Ridarhuset. Priset delas ut årligen till två till fyra lärare och prissumman är 50.000 kr vardera plus 20.000 kr till resp. skola för litteraturinköp.

Ola får priset för sitt arbete med globalklasser, lärarutbildning i samarbete med Uppsala Universitet och för de läroböcker han skrivit. Vi gratulerar Ola, som är en mycket populär lärare på skolan. Han går i pension i höst, men först alltså: på med fracken, pompa och ståt väntar i Stockholm!

Den vittre och belönade Ola Björlin, här tillsammans med Johan Olof Wallin i kolligjerummet.

Nött kyrkbänk bevarad. Finns hos broder på Helgö.

Vår broder i Sällskapet och den tidigare domkyrkoorganisten Mats Ericson bidrar med intressant information med anknytning till både domkyrkan och skolan:

Refererande till artikeln i Arosiensis om Gamla huvudbyggnadens tillkomst på 1850-talet och dess arkitekt (på den tiden hette det faktiskt konduktör) Per Johan Ekman, kan det kanske vara av intresse med några ytterligare uppgifter i ämnet.

Nämnde Ekman stod ju också, som nämnts, bakom renoveringen, eller snarare ombyggnaden, av domkyrkan i slutet av 1850-talet. Under några år med obrukbar domkyrka fungerade den nya aulan som gudstjänstlokal. Säkerligen till Ekmans förtjusning.

När nu domkyrkorummet i sin helhet nästan ned till varje skrymsle fick en enhetlig karaktär, skapades en helt ny bänkinredning, såväl fast som lös. Alltsammans kom att präglas av den spirande nygotiken.

De lösa bänkarna återanvändes vid den senaste renoveringen 1958-61, nu målade i

mariablått, medan den fasta skattade åt förgängelsen. Men bara nästan...

Mina föräldrar tog nämligen hand om ett litet avsnitt, förmodligen i anslutning till någon pelare. Efter något halvsekel i källare finns den nu att beskåda och framför allt besitta på vårt sommarställe på Helgö i Ekerö.

Där kan man sitta och efter några välriktade krocketslag genom kyrkan (!) fundera över tidens gång. Som framgår av bilden skymtar Bockholmssundet med S/S Mariefred, Maja, på sin drygt hundraåriga trad mellan Stockholm och Mariefred. Rimligtvis bör Ansgar ha färdats där på sina missionsresor till Birka på 800-talet. Det känns som om det finns en koppling mellan Ansgars resor och det faktum att bänken är en kyrkbänk.

Tankarna går också till det faktum att bänken rimligtvis under ett sekel nöts av åtskilliga Arosbröder och -syster. Se där en koppling mellan arkitekt Ekmans gamla huvudbyggnad och hans kyrkbänk på Helgö.

Mats Ericson

Lars Gustafssons senaste

” Det förflutna är en dröm. Västerås hamn. Tidig höstmorgon 1953.

Länge, hela långa vägen in i oktober, hade han brukat ta vägen genom hamnen på sin tungt lastade cykel, till järnvägen och rälsbussen som skulle ta honom ut till de trakter där han möjligen skulle ha en chans. Att kränga en hushållsapparat eller två.

De var rätt tröga att sälja de här bestarna, trögare än vad man kanske hade väntat sig däruppe i Stockholm.

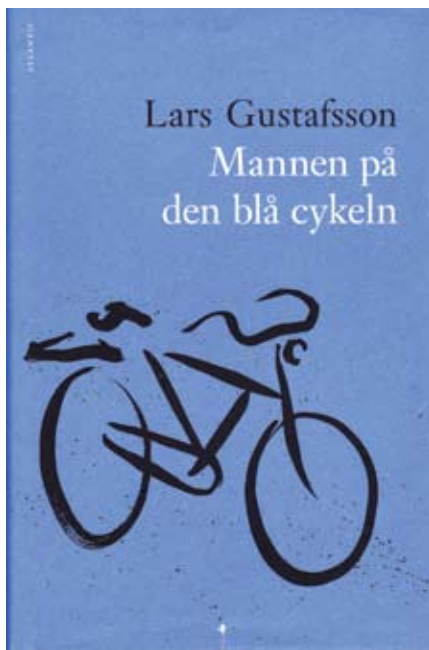
Det var inte så mycket för att det gick en smulare snabbare när man bodde på Pistolgatan och kunde ta Djuphamnsvägen, utan därför att det är så mycket vackrare än den tråkiga Stora Gatan. Så länge båtarna ligger i.”

Vår nyinvalde hedersledamot Lars Gustafsson är en av ett fåtal nutida svenska författare som förmår foga in filosofiskt-existenciella element i sina skrifter på ett både djupsinnigt och fantasieggande sätt.

Vi hör dagligen att människor ifrågasätter vissa saker. Sedan finns det ett litet antal som på allvar undersöker sakernas egentliga tillstånd, vi kallar dem filosofer och till denna skara hör definitivt Lars G. Han visar oss om och om igen att det vi ser och förnimmer i själva verket kanske är något helt annat.

Här finns ett nära släktskap med den mångårige vännen, vår andre betydande nutida diktare, Tomas Tranströmer.

Jag dristar mig att säga vår, Tomas bodde

Lars Gustafsson utsågs till hedersledamot vid Sällskapet Arosbrödernas årsmöte i maj 2012. Anders Berggren presenterar här hans senaste bok.

Vi har ju följt herr G. tidigare, i norra Västmanland, med de djupa, hemlighetsfulla sjöarna och täta granskogarna som plötsligt öppnar sig i solbelysta gläntor. Men också i den blonda, lövskogsdominerade och herrgårdstäta Mälardalen, så väsensskild från den norrlandsliska Bergslagen som man kan tänka sig.

Och det är här, i närheten av Västerås som Lars Gustafsson valt att förlägga upptakten i sin senaste bok: *Mannen på den blå cykeln*.

Den har många bottenar, liksom alla hans tidigare romaner.

Året är alltså 1953. En enkel man, Jan Viktor Friberg, boende i Västerås och försäljare av

ju och verkade ändå i Västerås i trettiofem år och Lars räknar vi naturligtvis som urvästeråsare.

I sina tidvis komplicerade berättelser, fyllda av litterär och historisk kunskap, överraskar oss denne författare ofta med att belysa allt från ett helt annat håll och ge oss en ny version av det han nyss skildrat. Och detta sker inte sällan med en sorts gossaktig munterhet som är ganska oemotståndlig.

Den läsare som mött honom i det verkliga livet kan med lite fantasi höra hans något torra, skrockande skratt mellan raderna.

Men till syvende och sist ställer Gustafsson, liksom Tranströmer, oss ändå inför de stora frågorna, hur vi hanterar våra liv och den död som väntar oss.

Electrolux senaste hushållsapparat, Assistent kallad, (som jag minns mycket väl som min mors ovärderliga kökshjälp), är på sin vanliga säljrunda och hans fortskaffningsmedel är en blå cykel av märket Svalan, tillverkad hos Nyman Verkstäder i Uppsala.

Demonstrationsapparaten i sin väska är omsorgsfullt fastspänd på pakethållaren, han har stigit av rälsbussen i Kolbäck och gjort ett antal kundbesök, men försäljningen har gått uselt och ingen Assistent har sålts.

Han cyklar nu söderut och ser inte, men anar närheten till Mälaren.

Uselt är också förhållandet till hustrun, som denna morgon bett honom försvinna ur hemmet för att helst inte återvända, någonsin. Han hade blivit kallad en odugling och han känner sig nu definitivt som en sådan.

Det är, kort sagt, ingen bra dag i Janne Fribergs liv, och den blir inte mycket bättre som vi ska se.

Efter en dikeskörning i en allé i skymningen med en stukad, möjligen bruten hand, får han, jagad av ett koppel av hundar, komma in och erhålla skydd i den herrgård som allén leder till.

Är detta hans sista chans att sälja en hushållsmaskin? Historien skruvas långsamt upp

till en surrealistisk intrig med udda aktörer och senare kommer ett album med fotografier och en poesibok att spela en avgörande roll i detta skådespel.

Han visar efter ett fåordigt köksbesök, där en spöklik gammal kvinna uppenbarar sig, in i en stor salong för att vänta. Men vänta på vad?

I ett fotoalbum som han hittar finns ett antal gamla sepionade bilder (som i själva verket är tagna av författarens far, Einar Gustafsson) och snart börjar den ena fantasiska berättelsen efter den andra att pocka på uppmärksamhet. Fotografierna lever på ett egendomligt sätt sina egna liv och många tolkningar är möjliga.

Husets härskarinna, friherrinnan Irene Grane, gör entré och ett något förvirrat samtal om en poet, en släkting med samma efternamn, utspelar sig. Hon är vacker, klädd i ridkläder och Janne känner sig attraherad av henne, men hon försvinner snart. Jan Fribergs handled värker, han sover, vaknar, drömmer.

Friherrinnans bror dyker upp och poetens öde kommer åter i fokus, varför dog han så ung och olycklig, bara 42 år och var finns det sista diktmanuskriptet, som sägs ligga gömt någonstans i huset, men aldrig återfunnits?

Janne blir åter lämnad ensam, tiden går, han har för länge sedan missat sista rälsbussen till Västerås och tycker sig snart förlora alla tids- och rumsbegrepp.

Vilken är hans roll i detta bisarra drama? Han ifrågasätter allvarligt sin egen existens och märkliga skrönor knutna till fotona flätas mel-

lan Jan Fribergs drömda eller verkliga upplevelser in i romanen.

En skutskeppare påstår att hans morfars fickur fortfarande tickar ombord på järnmalmsbåten Färna I, långt efter dess förlisning i sjön Åmänningen och närmare bestämt i djuphålet Bo Gryta, som sägs vara utan botten.

Hur kan han veta det? Jo, han hävdar att i sådana bottenlösa hål blir tid till rum och rum till tid.

På ett foto som föreställer malmschasan Färna II (som inte har förlist) står samme skeppare med ryggen mot masten på ett egendomligt sätt, som om han vore surrad vid den, liksom Odysseus.

Och den diktbok som Janne läser rader ur, vem har skrivit denna?

Påminner om Silverstolpe.

Hans namn är Oswald Grane, ledamot av Samfundet De Nio, men påminner han inte på ett märkligt sätt om Gunnar Mascoll Silverstolpe, en av De Aderton? Poeten som bodde på Stora Åsby, bara en kort bit från denna gård, och som också dog innan femtioårsdagen.

Gustafsson har ju ägnat denne stort utrymme tidigare i sitt författarskap, kanske är detta en övertolkning, men likheten kan ändå anas.

Två korsordsklädda kvinnor, vilken roll spelar de och varför denna utspökning, är de tjänstefolk i den andra och lika hemlighetsfulla herrgården som beskrivs?

En flicka, Irene, brorsdotter till skepparen på Färna II, har fått i uppdrag att återlämna ett föremål från denne till herren på detta gods, patron Stenhake.

Hon har samma förnamn som friherrinnan, är det möjligen hon?

Men brukspatronen sover och får absolut inte väckas. Gårdens portvakt, som heter Vem-somhelst, är mycket förtegen, men hotar med att hon kan vara en del av hans dröm, eller att han är en del av hennes och om han väcks kan allt vara slut.

Men slut på vad, livet eller drömmen?

Vi får inga svar på våra frågor och om Jan V Fribergs vidare öden får vi inget veta.

Men det ser inte särskilt ljusst ut för vår huvudperson.

Han är på väg att förföra Irene Grane, eller hon honom, då friherrinnan nämner att polisen nyss varit

där och frågat efter en man på en blå cykel.

Men hon känner inte till någon sådan.

Nej, hon har inte sett till någon sådan man på en blå cykel.

Där slutar historien, med en så kallad cliff-hanger. Kan vi hoppas på en fortsättning?

Vi får tills vidare nöja oss med att fascineras av dessa senaste av Lars Gustafssons lokalt färgade sägner.

Författaren visar oss att våra minnen går ut och in i våra liv, som ett strömmande vatten, oupphörligt.

Vi är länkade till vårt förflutna, men också i stånd att drömma och låta våra tankar vandra snabbt och fritt, som molnen över Mälaren en höstdag.

I denna roman, som än en gång förankrats i den västmanländska myllan, har vår vän Lars ändå lyckats med konststycket att överraska oss genom att utifrån dessa vackra och unika fotografier berätta lätt hisnande historier, som ger läsaren en omtumlande - och högst njutbar upplevelse.

Anders Berggren

En tavlas väg

"Kallskuret" Anders H Pers i VLT 4 mars 2013:

"Anders Berggren är tandläkaren som målar så ofta andan faller på. 1984 ställde han ut några saker på julsalongen i Västerås.

"En av dem var en liten olja som jag kallade En man går i regn. Tomas Tranströmer kom dit och fick se den. Han sa att han tyckte om den", berättar Anders.

När de träffades igen några veckor senare hade Anders tavlan med sig och gav den till Tomas.

Sedan dess har den hängt hos Tomas & Monica i deras blå hus på Runmarö.

Ända till den dag nyligen då utställningsfolk från Nobelmuseet kom dit för att leta fram föremål som Tomas varit särskilt fäst vid och kunde passa i en kommande Tranströmerutställning.

De fick låna Anders tavla och nu kan ni själva se den i Börshuset vid Stortorget på utställningen Tomas Tranströmer - att gå in i själva verkligheten.

Utställningen visar också hur nästan hundra bokmakare i 18 länder hanterat hans dikter".

The image shows a tall, dark silhouette of a church steeple on the left side, set against a clear blue sky with some light clouds. The steeple has a pointed top with a small cross. In the foreground, there are dark silhouettes of trees and a building's roofline. The overall scene is captured in a low-key, high-contrast style, emphasizing the shapes of the architecture and nature.

De gamla skolhusen

Det ända till våra dagar begagnade, sydost om Domkyrkan belägna, s.k. Gymnasii- och Scholae-huset, inom vars murar äfven vi ännu lefvande Westerås gymnasii alumner fått vår första bildning, fanns redan – man vet ej huru länge – före Biskop Rudbecks hitkomst 1619, men var då i ett bristfälligt skick och bestod av blott en våning.

Under åren 1620 – 25 blef den öfra våningen byggd och hela huset iståndsatt. Kallades sedermera Collegium Sapientiae, såsom ock en stentafla på husets framsida (nu förvarad i Bibliotheket) utvisade...

Ett annat lärohus, Colleg. Eloquentiae kalladt, uppbyggdes under åren 1635 – 1639 på den plats, nordost om Domkyrkan, der nu hennes materialbod står, 2:ne våningar högt... Detta senare lärohus nedbrann d. 13 Apr. 1714 vid den stora vådeld, som då öfvergick staden, och blef sedan aldrig återuppbyggt.

Ännu ett lärohus uppbyggdes under den store Biskopens tid, det nuvarande Consistoriihuset, åren 1630 – 31, och kallades Collegium pietatis. Dess öfra våning, som då byggdes av träd, ombyggdes 1640 af sten och kallades äfven novum Lectorium. Huset renoverades 1775.

Rektor Emanuel Gabriel Björling 1856

MUSIKUPPLEVELSE I VÄSTERÅS FÖR 50 ÅR SEDAN.

Inte mindre än 8.000 åhörare i Folkets Park för exakt 50 år sedan då jazzgiganten Duke Ellington gästade Västerås. Det var en vacker pingstafton, den stora teaterladan var mer än fullsatt – mångdubbla ståplatsled trängdes runt den gamla träbyggnaden.

The Duke

Det här var andra tillfället som Västerås gästades av vad många menar är jazzens genom tiderna bästa orkester.

Första gången var i april 1939, några dagar innan Duke fyllde 40 år.

Den gången spelade man i Grand-biografen vid Kopparbergsvägen. Både Dukes musik och hans musiker var något mycket exotiskt för de vanliga västeråsarna.

Recensenten i VLT skrev:

Mestadels var det dock groteska dansfantasier, som utfördes med knappast ett enda melodiskt ackord eller en enda verklig melodi, men med en hänsynslös och brutalt skrällande rytm, som kom golvet att skaka, när all mässing satte i för fullt. Så synkoperade oljud och rena kakafonier som i inledningsnumren och exempelvis Merry Go Round, Rockin' in Rythm och Trumpet in Spades voro visserligen rätt suggererande, men det blev för mycket av det goda.

Det var andra tider 1963. Före konserten i Folkets Park träffade jag som ung VLT-reporter Duke Ellington i hans tränga loge bakom scenen i teaterladan. Den store orkesterledaren var en lika angenäm bekantskap bakom scenen som i rampluset. Han lyssnade till sin egen

orkester på band, hade på sig morgonrock och en blå duk på huvudet, slappnade av i största allmänhet, tog emot oss med en förkrossande hjärtlighet och svarade vänligt på reporterns alla frågor.

"... turnérandet är till stor del en ekonomisk fråga. Med dagens löner kan ingen orkester ständigt spela i New York. Vi måste vara på resande fot. Jag betalar mina musiker mycket men har egentligen inte råd med orkestern... bandet är min leksak och min hobby. Att lyssna på orkestern är lönen för skrivarmödan. Ibland skriver jag hela nätterna ..."

Bland de stycken som spelades den här kvällen fanns Afro Bossa från ett då nylanserat album, Silk Lace med Johnny Hodges,

där fanns ett rytmande Rockin' in Rythm, Lullaby of Birdland med Rolf Erickson.

Ray Nance excellerade på violinen i Guitard'Amour och i It don't mean a thing, och naturligtvis fick publiken jubla åt återblickar ur repertoaren som Mood Indigo och The Mooche.

I extranumret spelade Paul Gonsalves ett hett tenorsolo i Diminuendo in Blue.

Efter att parkenchefen Adolv Andersson överlämnat en kristallvas var konsertdelen

över. Musikerna fick dock bara en kort paus och publiken flanerade nedför slutningen till moderna dansbanan. Där var det tiodubbla led av lyssnare framför scenen.

De ganska få som inte spisade utan ville dansa fick hålla tillgodo med en begränsad

Johnny Hodges – började redan 1928 i orkestern och kom att stanna i mer än 40 år.

dansyta ett stycke längre bort. Orkestern trängde ihop sig efter bästa förmåga på den för storbandet alldeles för trånga estraden.

Duke fick syn på reportern som stod i ett av de främsta leden, han vinkade upp honom på scenen. Det fanns en pall på kanten intill trombonesektionen – på denna hedersplats fick jag lyssna på bandet under resten av kvällen.

Fem av veteranerna på scenen hade varit med i Västerås och på Sverige-turnén redan 1939: Johnny Hodges, Harry Carney, Cootie Williams, Lawrence Brown och naturligtvis Duke själv.

Paul Gonsalves och Ray Nance var i högförmod under denna andra del av kvällen och gav bländande prov både på jazzmusik och showmanship. Duke avslutade dansaftonen med sin Sophisticated Lady och ett välrepererat "vi älskar er vansinnigt!" på svenska.

Duke Ellington fortsatte att både vara flitig i skivstudio och att turnera i USA och runt om i världen fram till sin död 1974. Han är bokförd för över 1000 cd-samlingar, han skrev en hel del sakral musik, engagerade Alice Babs och

Ray Nance – trumpetare, violinist och showman från 1940 med Ellington.

Paul Gonsalves var vid denna tid orkesterns tenorsaxofonist, han kom till Duke 1950, blev berömd vid Newport-festivalen 1956 och avled bara några dagar före Duke i maj 1974.

hann besöka Sverige inte mindre än åtta gånger efter 1963.

Någon ytterligare turné i landsorten blev det dock aldrig.

EN GULDÅLDER FÖR JAZZPUBLIKEN

Så här i backspegeln kan man konstatera att det tidiga 60-talet var fantastiskt för den jazzintresserade västeråspubliken. Folkparkerna tog hit artister i världsförmat.

I juli 1961 kom exempelvis Quincy Jones' storband med bl a Benny Bailey, Phil Woods och Åke Persson till Västerås, i augusti 1962 var det dags för Count Basies band, han kom även tillbaka i augusti 1963, i juni 1964 gästade Woody Hermans storband. Även Lionel Hampton och Louis Armstrong framträdde i parken, liksom Glenn Millers band.

Publiksiffrorna var överlag imponerande: 4.000 fanns på plats vid Basies första konsert, 3.000 såg och hörde den då 27-åriga Quincy Jones.

För många var Duke Ellingtons besök pingsten 1963 ändå höjdpunkten, men den

markerade början till slutet av en epok.

Tiderna höll på att ändras. Rockbanden erbjöd en lättsmält kost. Jazzmusik drog mindre folk och började marginaliseras. Förutsättningar för att ta hit amerikanska storband ändrades. Folkparkernas storhetstid började nalkas sitt slut.

Ett halvår efter Ellingtons nästan månads-långa turné i Sverige kom den då ganska okända engelska gruppen The Beatles på turné. Inte till Västerås, men väl till Borås, Karlstad, Göteborg, Stockholm och Eskilstuna.

Nya Wermlandstidningen skrev att bandet spelade "amatörmässig hambo", men det var nog lika fel som kommentarerna i VLT:s recension 1939 om Ellington.

Det här var nytt, det var ungdomens musik. Populärmusiken fick stöd av nya media och kom att ta över intresset ett gott tag framöver.

Jazzen skulle aldrig mera locka 8.000 parkenbesökare, utan fick i fortsättningen hålla tillgodo med mindre lokaler och betydligt lägre publiksiffror.

FOLKETS PARK

FÖRSVINNER

Folkparker började byggas i Sverige i slutet av 1800-talet, 1899 tillkom Folkets Park i Västerås.

Från början var de flesta ganska enkla anläggningar. Så småningom byggdes dansbanor, teatrar och serveringslokaler. Under 1950 och 60-talen var Folkets park i Västerås en självklar och dominerande nöjesplats. Och parken hävdade sin ställning som stadens viktigaste mötesplats långt in på 70-talet, då intresset började svalna.

Så blev det 80-tal och Arosparken, som den nu hette, fick akuta ekonomiska problem - trots kommunala bidrag på ca 40 miljoner under decenniet.

Den kostsamma satsningen på konferensanläggningen Hemdal och på ett nytt tivoli bar sig inte. Och när sedan den nya borgerliga majoriteten halverade det kommunala bidraget till parken från 4 till 2 miljoner i i början av 90-talet gick det raskt utför med ekonomin.

Dagarna före jul 1997 såldes parken till byggföretaget Peab. Friluftsteatern i Västerås-parken hade uppförts 1928 efter ritningar av Erik Hahr. Läget i en slutning utnyttjades fint, åskådarplatserna placerades uppåt och scenen neråt.

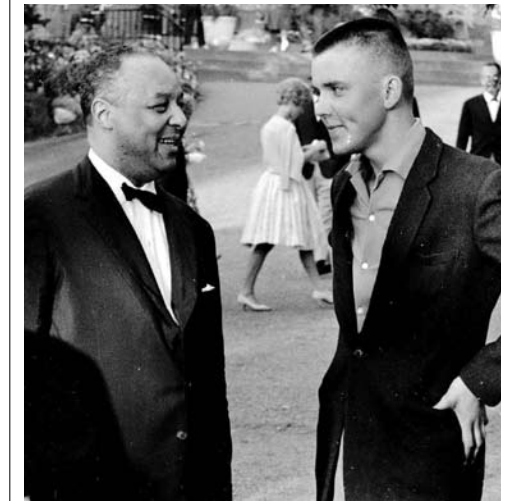
Nuläget är att teatern ligger nedmonterad. Det finns en förhoppning att den ska återuppstå, kanske i trakten av Lövudden.

Stora Dansbanan, som även kallades Blue Heaven, invigdes mitt under swingepoken 1937 och revs våren 1982.

På dansbanans plats finns nu Hemdals föreningslokal. I en krönika 1999 i VLT skriver Per-Ola Holm "det skulle vara roligt att veta hur många äktenskap som blivit ingångna och hur många barn som blivit till tack vare Parken"

Adolv Andersson eller "Park-Anders" som han alltid kallades var härskare i Parken. Han förstod sig på ungdomen och var för Västerås Folkets Park vad Topsy Lindblom var för Nalen i Stockholm. Omtyckt och respekterad.

Per-Erik Wallin

VLT:s unge reporter Per-Erik Wallin samtalar med Dukes trombonist Quentin Jackson i Västerås folkets Park.

Själen som försvann

Svenska turistföreningens tidskrift *Turist* djupdyker och tittar på svenska städer i nummer 1, 2012. Läs här omdömet om vår stad och se på bilderna från den moderna "Domusstaden" – inte den stad runt domkyrkan och läroverket som vi som Aros-bröder betraktar som "vår". Direkt citerat ur *Turist*:

Lund är lyckligt lottat med ett gott rykte. Det är värre med Västerås.

Vi skulle kunna kalla den Domusstaden. En stad som föddes i höjd med Alf Henrikssons förord, i en tid när regional utjämning, inte särart, var honnörsordet.

Längs Stora Gatan i Västerås finns den mest konsekvent genomförda efterkrigs-city-staden i Sverige. Byggt och formad under den tid som brukar kallas rivningsraseriets tid, 1960- och 1970-talet. En tid som bespottats och ogillats.

Med 1971, när arkitekturstudenter tittade på Västerås och sex andra städer, beskrev de omvandlingen i facktidskriften *Arkitektur*: "en veritabel omstörtning, ett etablerande av en helt ny livsmiljö". Låter väl intressant att besöka?

I dag börjar faktiskt också den här arkitekturen och dess kvalitéer få en viss uppmärksamhet, berättar Jan Melander som är stadsantikvarie i Västerås.

En stark karaktär av 60-tal, där Missionskyrkan en gång fanns i närheten av domkyrka och stadsbibliotek.

Det handlar om byggnader som saknar nästan all form av sirlighet. De är tunga och i tegel, eller strama och i betong. Som parkerings- och handelshuset Punkt mitt i Västerås från 1968. Ett helt kvarter tar det upp med sina enorma tegelmurar. Inte olikt det stora Ählénshuset på Drottninggatan i Stockholm som samma arkitekter, Backström och Reinius, fick Sveriges finaste arkitekturpris för.

Ett av hörnen på Punkt ser nästan ut som en kyrka, tegelväggen uppslitsad med smala lodräta öppningar. Som en högtidlig, allvarlig plats för sextioalets mest tydliga fenomen: shoppingen och bilen. Noteras kan också det

indragna hörnet som öppnar en liten plats utanför huset, som i Barcelona. Restaurang Vårda i Västerås måste ha det perfekta namnet. I en fin sextioaletsbyggnad vid vad som kan vara den vardagligaste platsen i Sverige. Med det är svårt att sälja in en plats med vinkeln att det är helt vanligt, kanske det allra vanligaste. "En av de starkaste drivkrafterna bakom turism är att komma bort från vardagen", konstaterar kulturgeografen Lars Aronsson. Västerås är vardag. Man väljer att beskriva sig själv i turistbroschyren som "Mälardalens huvudstad för möten och evenemang, staden med shoppingutbud och skärgård året runt". Efter restaurang Vårda kommer man till

Stora Gatan. Byggt och formad under rivningsraseriets tid.

Ähléns. Det är det gamla Epavaruhuset, byggt 1953, ett av de första husen i "rivningsraseriet", ritat av krögarkungen Erik Lallerstedts pappa Lars-Erik.

Man ser inget raseri i byggnaden längre. Bara ett enkelt, lite tempelartat hus med en doft av ljus framtid. Ska man se raseriet får man gå till Stora Torget och det hus som stadsantikvarie Jan Melander kallar stadens mest avskydda: Igorhuset (före detta Domus), köpcentrum i rå betong från 1963. Som sig bör med ett cirkelrunt parkeringshus i samma upprepade ljusa betong. Kanske ingen skönhet, men precis som i Norrköping något som skapar stark karaktär. Sextiotalkaraktär möjligen. Vardagskaraktär.

Om du vill förstå svenska städer, och det vill du, så ska du besöka Västerås. Åk dit, du behöver inte återvända, men åk dit för att uppleva hur en stad också kan se ut och påverkas av sin tid- en tid som kanske mer än någon annan har präglat våra städer. Sedan kan man förstas söndagspromenera ner till Svartån, till de gamla husen i vad som brukar kallas Västerås kulturstråk och dra sina egna slutsatser om städernas själ och var man hittar dem.

Orättvist eller håller du med? Kommentera gärna artikeln på www.ariosensis.se

Tungt och i tegel. Handelshuset Punkt från 1968 tar upp ett helt kvarter.

Rektorn, matematikern, poeten.

HUR MÅNGA VISSTE, att den mäktige, respektgivande rektorn i glasburen i väggen på Hallskolan, lektorn i matematik, experten på den exakta vetenskap, ägnade mycken kär tid åt att skriva dikter?

Frans Olof Stenström var poet.

Visste du dessutom att din rektor, som mycket ung, var med om att bygga upp Norges väderlekstjänst?

Olof Stenström är mannen som gjorde dramatiska resor runt den norska kusten i vetenskapens namn, som blev erbjuden att ett tjänste- och forskningsår på ön Jan Mayen, men tyckte att det lät lite väl ensamt och i stället bestämde sig för att studera matematik i Uppsala.

Olof doktorerade på kubens sidas 27 linjer och kom fram till den enkla och självklara slutsatsen att 12 av dem har en elliptisk involution och 15 har en hyperbolisk involution. Ingen tvekan om den saken. Klart som korvspad.

I Svensk Uppslagsbok från 1951 står:

"Stenström, Frans Olof, matematiker (f. 1899), fil. dr i Uppsala 1925 ("Synthetische Untersuchungen des Systems von 27 Geraden einer Fläche dritter Ordnung"), doc. i matematik s.å., lektor vid Högre allm. lärov. i Västerås 1936, rektor sedan 1949. S. har i sin dr-avh. och flera följande arbeten originellt och skickligt behandlat den kubiska ytans teori."

Olof hann med att vara studentkårens ordförande i Uppsala.

"Det var inte bara att hålla vårtal och sådant" säger Olof i en intervju. "Jag klubbförde många heta diskussioner om ekonomiska ämnen. Jag fick också äran att inviga den första studentbostaden i Uppsala – på Övre Slottsgatan"

Av doktorsavhandlingens innehåll kan man förledas att tro att Olof tidigare hade valt den matematiska grenen av gymnasiet reallinje.

Så var det icke.

Olof Stenström gick visserligen ut med A i matematik och A i fysik, men på latinlinjen.

Han säger själv i en intervju:

"Att jag gick på latingymnasiet berodde på att jag ansågs läsintresserad och läsbegåvad, och då skulle man gå på latinlinjen. Reallinjen var en praktisk linje ansågs det. Även om man skulle läsa naturvetenskap på universitetet gick man på latinlinjen. Man hade matematik och fysik, men inte kemi. Jag kan ingen kemi, inte ett dugg. Man började matematiken med att definiera rationella och irrationella tal. Man behövde inga förkunskaper och jag förstod allt från början.

I språk var det dåligt. Jag var ointresserad, och det har jag lidit av.

Tyska kunde jag ju, så det var problemfritt. Jag skrev efter gehör och inte grammatiken. Det gjorde dock att jag kunde göra

hjäpnadsväckande fel. Jag läste tyska, engelska, franska och latin. Vi hade sju timmar latin i veckan. Man kan fråga sig hur alla ämnena fick plats."

Olof Stenström avslutade sin tjänst som rektor just innan Västerås Högre Allmänna Läroverk blev Rudbeckianska Gymnasiet. Han gav oss och skolan många goda minnen och två instiftade stipendier.

Ett för matematiken. Ett för poesin. "De har sanningen gemensamt. Det är bara uttrycksätten som skiljer sig åt."

I HUVET PÅ EN GAMMAL GUBBE

I livets utförsbacke
jag sakta går
Beredd med ödmjuk nacke
död förestår.
Människans lott är att leva
i ovisshet.
Tanken slutar ej treva
mot hemlighet.
Om jordens mänskosläkte
sig själv förgör,
finns då en gud fast icke
han böner hör?

Att bliva mull och aska
känns ganska tryggt.
Evigt bland helgon traska?
Jag avstår skyggt.
Ängsligt mot döden spjärna
förtröstan stör,
att livets skönhet värna
oss lyckliggör.
Fast plikt och arbetsdagar
Fyllt gångna år,
Strövtåg i beteshagar,
i minnet står.

Tacksam jag ser tillbaka
På vackert hem.

Älskad av kärleksfull maka
gav barn mig fem.
Barn som lyfts från moderns bröst,
lagts i mina armar,
finner ej sin varma tröst
högljutt larmar.

Stor familj kring mig nu står,
gamle gubbe.

Pånyttfödd när den slår
lövd stubbe.

Tack vill jag gärna,
om nån mig hör,
ängsligt mot döden spjärna
förtröstan stör.
Håll din nästa hårt i hand,
samman sträva.
Kärleken och vänskapsband
ängest häva.

Ej liket i sin kista
bekänner tro.
Tre skovlar mull, den sista,
låt den bero.
Sök ej evig salighet.
Sök förtröstan
här i livet. Han har sagt:
"Störst är kärleken".

GLÄDJEN

Min glädje är en smidd klenod jag väger
i girig hand och delar en med ingen.
Din sprids som sol kring mänskorna och tingen
och fyller dem, som möta dig på vägen.
Fast stundom det är barnsligt det du säger
det vore gott i fall jag krypa finge,
som ungen under fågelmoderns vinge
i lä utav den glädje trygg du äger.
Jag har så lätt att skog och sjö förgäta
och endast låta öde rymden mäta
en spensig själs förtvylade försök.
Din tanke har så lätt att länkar fläta
av barnsligt glada ord. En tår får väta
Ditt öga blott när lyckan gjort besök.

*Dikter ur "Flikar ur mitt långa liv"
av Olof Stenström.*

Kroppskultur för pojkar och flickor

Gamla Gymnastiksalen, templet som skulle skapa den sunda kropp som en förhoppningsvis sund själ så småningom skulle på plats i, var fram till 1929 egentligen Den Nya Gymnastiksalen.

Den gamla byggnaden som stod på exakt samma ställe vid Skolgatan, byggdes 1909, revs 20 år senare och gav plats för de moderna ungdomarnas gymnastik, idrott och hälsa.

Omklädningsrummen luktade av iver och kamplust, undertröjor, välanvända strumpor och blå gymnastiskskor i tyg, ditburna i särskilda gymnastikpåsar, mödosamt hopsatta i den tidigare sylvöjden.

Pojkarnas omklädningsrum nere till vänster, flickornas till höger. Höga röster, skrik och förväntan.

Gymnastiksalen

Uppe i gymnastiksalen väntade utmanande redskap; fernissade ribbstolar, bommar, plintar, tunga skivstänger, klätterlinor, trapetser, hopp-

Idrottshallen invigdes 1940 med uppvisning av Sofia-flickorna inför fullsatta läktare. Den revs 1992.

Västerås-gymnasten Helge Almkvist hade svenskt rekord i höjdhopp 1906.

ställningar, tennisnät - och när hela härligheten togs i bruk; Hela Havet Stormar eller Skeppsbrott.

Över allt och alla kunde herr Johansson vaka, eller rakryggade lilla Aina Melin, orolig för att hennes små flickor skulle ta i för mycket, göra för svåra saker och slå sig.

Det var här våra stjärnanadades, som t ex Bob Jonsson och Marie Lundquist.

Medaljer, medaljer!

Marie deltog i tre (!) olympiska spel i gymnastik: Tokyo, 1964, Mexico City, 1968 och München, 1972. Hon tog 5 SM i artistisk gymnastik (1967-1972).

Marie idag arbetar som idrottslärare i vår gamla skola. 1962 fick vi ytterli-

gare en gymnastiksal, på Rektorsgatan, med flexibla dragväggar som kunde förstora och förminska ytorna. I samma byggnad bodde skolans vaktmästare, Vickman.

Kroppsövnin-garna gjordes på olika platser runt om i Västerås, inte bara i skolans egna gymnastiksal-ar. Vissa timmar bar det iväg till brandstationen vid Koppar-

Ernst Gutwasser höll grabbar friska i vår skola 1950-1966.

Ulla Raxell (nu Kolb) i full aktion på "Gröna Plätten". Foto Margareta Littmarck.

Gymnastiksalen idag: flickor tränar boxning.

bergsvägen, i andra fall till den stora Idrottshallen. Där lyftes tyngder, kastades brottardockor, men framför allt gavs rejält med utrymme till skolsporten framför alla; handboll.

Ernst Gutwasser, mannen med det bakåtkammade håret, gråblå ögon, leendet och det varma hjärtat, ledde oss in i handbollen, gav den själ och mening med sitt välkända tillrop: "Skjuut, grabbar! Skjuuut!"

Till "Gröna Plätten" bar det av när vädret var på lika gott humör som Ernst Gutwasser

Den första "Gamla Gymnastiksalen" byggd 1864, är förvillande lik den som står på samma plats nu.

Gymnastikdirektör Algot Hammarström hade militär bakgrund och pensionerades 1951.

eller flickornas Margareta Littmark. Den låg – och ligger – vid Svartån, nedanför Wallinska kyrkogården.

Under regnfri himmel hoppades längd i en provisorisk sandgrop, där for glada slungbollar och stötta kulor genom luften, och några sprang 60 meter fortare än andra.

Några av dem utmärkte sig på Skolungdomens tävlingar på Stadion och fick Idrottsskölden, som delades ut till den bästa idrottaren på skolan.

Mellan åren 1906 till 1962 är det endast två flickor som har fått den utmärkelsen i Västerås Högre allmänna Läroverk.

Den första var Eva Haeffner, 1954. Karin Dahlin fick sin 1962.

ARNE JOHANSSON
världens längsta j:son
pansartruppernas Goliath
sprängarschens fader.pook
kommer i filmen
"Running Wild"

Västerås för hundra år sedan

En svår difteriepedemi har utbrutit i staden. Omkring 90 difteripatienter samt ett 30-tal skarlakansfeberpatienter äro f.n. inlagda på stadens epidemianstalter (VLT 27 mars). Smittkoppor. Några fall av smittkoppor ha inträffat i Stockholm. På grund härav har revaccinering av äldre företagits på många håll i stor skala (VLT 28 april).

Åholmen blir naturpark. Juris kandidat Sven Bergius i Stockholm har till staten som gåva överlämnat Åholmen i Mälaren, avsöndrad från Stora Ekeby egendom i Rytterns socken i Västmanland. Samtidigt uttalar han en önskan om att området ställes under vård och förvaltning av vetenskapsakademin. Åholmen, som har ett synnerligen vacker läge vid Mälaren i närheten av Kvicksund, har sitt förnämsta intresse genom en gammal park, vilken enligt traditionen skulle vara anlagd av Linné, hvilket dock ej kan bekräftas. (VLT 17 maj).

Allmänna Svenska. Den största order, som hittills inlufit till Allmänna Svenska elektriska aktieföretaget har i dagarna kontrakterats. Det gäller sex jättegeneratorer till Rjukansfoss i Norge (VLT 2 augusti).

Västerås som föregångsstad. Under fjolåret föregick Västerås hela landet med exemplet att införa fri simundervisning för alla folkskolans barn. Nu ha stadsfullmäktige fattat ett beslut, som också gör staden heder, nämligen anordnande av en tandklinik för stadens folkskolor (VLT 31 maj).

... och ett par nyheter från Stockholm

Hattnålsskydd för 5 öre styck. Konduktörerna på norra och södra spårvägsbolaget i Stockholm skall börja sälja hattnålsskydd till damerna för fem öre stycket. Orsaken är de "fruktansvärda spjut" som hattnålarna utgör är en fara för andra passagerare. Om en dam med oskyddad hattnål stiger upp i spårvagnen är konduktören skyldig att hövligt fråga om hon vill köpa en hattnålsskyddare. Norra bolaget har köpt upp hela Nordiska kompaniets lager, som sedan säljs till inköpspris (19 januari).

Stockholms första gemensamhetsbad. Hesselby Strandbad öppnas för allmänheten. Män och kvinnor kan nu bada tillsammans på samma badstrand.

Företeelsen väcker blandade känslor. Moralens väktare tycker inte att det är lämpligt att de båda könen bebländar sig med varandra, lätt klädda och i en avspänd atmosfär. Stockholmsmarna vallfärdar dock till det nya strandbadet.

Vattnet anses vara exceptionellt rent och bakteriefritt för att vara i en insjö. Man tar sig till badet med ångare eller tåg. (15 juni).

... och något från världen

Mona Lisa återfunnen. Leonardo da Vincis berömda målning Mona Lisa dyker plötsligt upp i Florens.

Den stals från Louvren i Paris 1911. Målaren Vincenzo Perugia som erbjudit en antikvitetshandlare att köpa verket arresteras. Innan tavlan förs tillbaka till Paris skall den visas en vecka i Florens, där da Vinci på 1500-talet målade den (13 december).

L 2 exploderar. Den tyska marinens största zeppelinare gjorde sin första uppstigning den 8 september.

Luftskeppet är 160 m långt och 16 m brett. Den 17 oktober exploderar L 2 ovanför Johannishtal vid Berlin. 24 personer omkommer.

STOR SOARÉ

Anordnas i

Godtemplarlokalen, Västerås
Söndagen den 26 jan. kl 8 em
av vis- och kuplettsångarna hrr

EDVIN ADOLPHSON

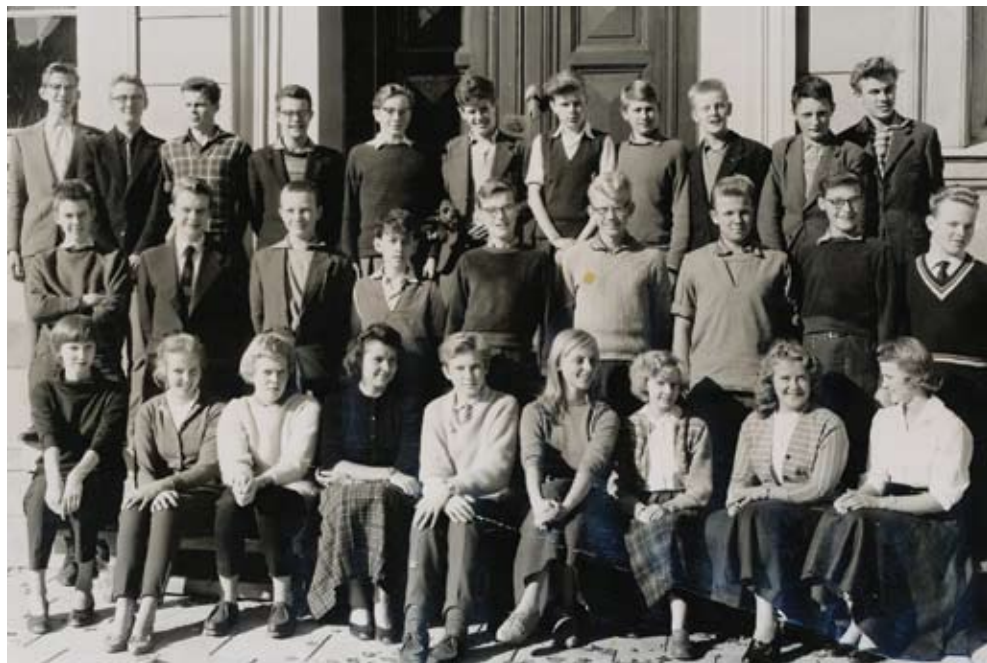
och

WALTER LINDSTRÖM

Dessutom kommer hr Adolphson
att förevisa sina direkt från Australien
införda hottentotter vilka spela, sjunga
och berätta roliga historier på svenska.

(Den blivande skådespelaren Edvin Adolphson var någon tid under 1912 – 1914 anställd vid Asea i Västerås).

KLASSFOTOT ANNO 1957

De senaste åren har Arosiensis presenterat klassbilder från en sedan länge svunnen tid.

I år tar vi ett stort steg framåt till höstterminen 1957, då de nyblivna gymnasisterna i R1/4c ställde upp sig framför Gamla huvudbyggnadens entré.

Översta raden fr.v. Lars Olsson, Hans Jordevik, Kurt Falk, Carl-Gustaf Dahlin, Bo Ljunggren, Bertil, "Snas" Larsson, Anders Thorell, Ulf "Mudas" Lundquist, Bengt "Bang" Edhlund, Karl-Erik "Klicken" Jansson, Carl-Göran Helmer.

Andra raden fr.v. Sven-Ingmar Ragnarsson, Leif Norling, Anders "Tuck" Berggren, Peter Tängeberg, Ulf Jandér, Göran Staafl, Leif Karlsson, Lars Jandér, Leif Dahlqvist.

Främre raden fr. v. Ulla Löfroth, Elisabeth Ramström, Birgitta Fryklöf, Jolan Toth, Håkan Ordningssmannen Andersson, Sirje Spuhl, Marianne Söderbäck, Ulla-Gun Ahlgren och Ulla Sjöström. Med glädje konstaterar redaktionen att många av dessa unga gymnasister numera är medlemmar i Arosbröderna!

Ett inlägg från tecknaren, konstnären, författaren, kompositören, Västerås-sonen Curt Oscar Wallerud.

Ordningsmännens instruktion 1910

§ 2.

Ordningssmannens allmänna åligganden äro,

att hafva uppsikt öfver medlärjungarnes uppförande inom lärorummet;

att vårda läroverkets där befintliga tillhörigheter och, därest fel mot dem med eller utan lärjunges vållande yppar sig eller åverkan därå göres, ofördröjligen därom anmäla till klassföreståndaren;

att under rast mellan tvenne lektioner öppna för vädrings skull fönster eller fönsterlucka i lärorummet samt till därpå följande lektion intaga till lärorummet den undervisningsmateriel, vederbörande lärare gifver föreskrift om, växlande efter klassföreståndarens bepröfvande i detta arbete dock någon gång om med vice ordningssmannen för egen ledighet och frisk lufts hämtande för egen del;

att gifva rektor, när gudstjänst sön- eller helg-dag beivrats af klass eller ring eller afdelning därå, som ordningssman tillhör, söckendagen därefter efter första undervisningsstimmens slut rapport rörande egen eller medlärjunges när- eller frånvaro vid gudstjänsten;

att meddela till klassföreståndaren, så fort kan ske, underrättelse om lärjunge tilldelad anmärkning;

§ 4.

Innan läraren inträder i lärorummet, står ordningssman framför sina medlärjungar och vänd åt desamma, tillses med omsorg och noggrannhet, att de sitta tysta och stilla hvar å sin plats.

Vid lärares inträde vänder han sig mot denne, uppgifver på anmodan, huru med lärjungarnas närvaro förhåller sig, träder därefter på lärares tecken eller tillsägelse tillbaka till sin plats.

Vårdträdet överlever

I augusti 2011 utsattes det vårdträd som Arosbröderna varit med om att plantera på skolgården för ett veritabelt mordförsök, en mejsel hade drivits in ända till skaftet i stammen.

Frågan var om eken skulle överleva.

Nu kan vi konstatera att den klarat sig utan några men, som det ser ut, den grönskar och frodas.

Varför släpptes inte flickor in förrän 1926? Se här en av förlusterna för läroverket!

NANNA SWARTZ, född 25 juli 1890 i Västerås, död 3 april 1986, var läkare och Sveriges första kvinnliga professor vid en svensk statlig högskola.

Nanna Swartz var dotter till läroverksadjunkten, filosofie doktorn i latin och grekiska, Anshelm Swartz och Anna, född Moxén. Bostadsadress var Smedjegatan 14.

Hennes fyra syskon var födda 1880–85 och de dog alla under perioden 1887–1904.

Nanna Swartz tidiga erfarenheter kan ha bidragit till hennes stora personliga självständighet.

Hon genomgick flickskolan, men eftersom flickor inte kunde ta studentexamen i Västerås, flyttade föräldrarna till Stockholm där hon tog sin examen vid dåvarande Åhlnska skolan

1910. Skolans rektor Lydia Wahlström skriver i sina memoarer att Nanna Swartz var den ena av endast två som latinläraren Lisa Klingbom under hela sin tjänstetid gav högsta betyg.

Nanna Swartz föräldrar hade inte god ekonomi, och när det gällde yrkesval lär det ha bidragit att blivande maken Nils Malmberg skulle läsa vid Karolinska institutet. Om Nanna valde samma bana skulle hon kunna ärva hans kursböcker.

Nanna Swartz blev invärtesmedicinare. Hon forskade och hade till 1936 publicerat 62 artiklar särskilt om mag-, tarm- och ledsjukdomar. Nanna Swartz blev professor 1938.

Hon deltog i planeringen av nya Karolinska sjukhuset och kunde flytta in som första chef vid dess medicinska klinik.

Solsken och friska vindar när Arosbröderna Masters avgjordes på Lidingö Golfklubb 2012

Björn Klint, Sören Hedström, Christer P Svenson, Hans Swahn, Mats Molander, Lars Tidbeck, Pelle Edebo, Anders Tuck Berggren, Gunnar Snöborgs. Kerstin Westling, Ola Nilsson, Berit Nordlund, Peter Sörbom, Olle Melin, Håkan Andersson, Lars Danielsson

ETT GLÄDJANDE REKORDSTORT deltagande i Arosbrödernas årliga golfkamp. 16 bröder och systrar kom till start.

Hans Swahn har spelat hem förstaplatsen flera gånger tidigare och kammade också i år hem segern. Sören Hedström och Kerstin Westling kom dock inte långt efter, andra respektive tredje plats. Berit Nordlund, Mats Molander och Håkan Andersson fick också äran att bära hem goda vinpriser. Gunnar Snöborgs (herrar) och Kerstin Westling (damer) slog de längsta slagen och Anders Tuck Berggren vann priset för närmast flagg. Grattis alla vinnare och tack alla deltagare.

Håll spikskor och klubbor i beredskap inför Arosbröderna Masters 2013. ! Platsen och dagen för tävlingen nästa år är ännu inte helt bestämd. Du som är golfintresserad – antingen du vill vara med i tävlingen eller bara

komma på några ”prova-på”-timmar med en golftränare samma dag - skickar ett mail till info@anrosiensis.se! Du får i god tid veta var vi ska hålla hus och när!

Varmt välkommen i det gröna!

Berit Nordlund, Håkan Andersson och Björn Klint vid hål 18 på Lidingö Golfklubb.

En vandring längs Skolgatan

Solande gymnasister framför Schenströmska huset på 50-talet. Foto Sten Lindeberg.

LÄNGST TILL VÄNSTER, med adress Skolgatan 8, ligger Romfartunagården. Prästen Jonas Berglind från denna by ägde gården i början av 1700-talet. Många av er minns en ramaffär i gatuhuset, senare låg Nyttovara där och i dag har konstnären Marion Belin, känd för sitt motstånd mot "akvarierna", alltså de nya glasbyggnaderna vid skolan, sin bostad och ateljé här.

Nummer 6 är Storhörnegården efter sin ägare handelsmannen Hans Jönsson eller Hörnegårds Hans, som bodde här redan på tidigt 1600-tal. En senare ägare var gymnasieboktryckaren Boethius Hagen, som 1714 vid den stora branden fick se gården bli till aska, det var just i denna gård som den ödesdigra stadsbranden startade.

Skolgatan 4 kallades först Grässgården, här bodde redan på 1500-talet en Hans Skräd-

dare eller GrådzHans. Under 1700-talet var detta bostad för ett antal präster och lärare och på 1800-talet ägdes gården av auditören B.W. Schenström, varför det gängse namnet i dag är Schenströmska gården. Kuriöst nog är huset som står där i dag det tredje med samma utseende. Det brann först ner på 1950-talet, byggdes upp igen för att i januari 1968 åter brinna ner till grunden. Nu står det åter där, förhoppningsvis för eviga tider!

Längst ner mot Vasagatan ligger det bostadshus som Erik Hahr ritade och som byggdes på 1910-talet.

I den lilla kiosken vid Rektorsgatans mynning gjorde ju generationer av Arosbröder och systrar sina mer eller mindre hälsosamma inköp. Vem minns inte Sportkola, Emser, Tutti Frutti eller, preskriberat i dag: två lösa Boy!

